

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

13^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1905

Gestempelde soeratsche ropijen.

De talrijke ordonnantiën, door de Staten-Generaal en de Gewestelijke Besturen in de XVI^{de}, XVII^{de} en XVIII^{de} eeuw uitgegeven, met het doel eene zoo vurig gewenschte eenheid in het muntwezen te verkrijgen, kunnen getuigen van den voortdurenden strijd op dat gebied. Maar hoevele moeilijkheden ook te overwinnen zijn geweest, het getob der Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal „op het stuk van de munte” beteekende weinig bij den strijd, dien de Oost-Indische Compagnie te Batavia heeft te voeren gehad tegen de schaarschte van zilvergeld op Java.

Nauwelijks waren zilvermunten te Batavia ingevoerd, of ze verdwenen als sneeuw voor de zon. De hooge waarde van het zilver maakte dat de aanwezige geldstukken, niettegenstaande de koers er van steeds werd verhoogd, als spekulatie-artikel 1)

---

1) DAPPER, in zijn „*Asia of naukeurige beschrijving van het Rijk des Grooten Mogols*”, enz., Amsterdam, 1672, blz. 186, zegt dat „vele Benjanen handel drijven in den wissel, met groot gewin, want zij kopen 't gout en zilver op met d' aenkomste van de Neerlantsche en Engelsche sehopen uit Europe, wanneer die op hun laagste prijzen zijn: en verhogen daarna den wissel, wanneer men het gelt na andere, te landewaerts ingelegen plaetsen, wil opvoeren. Al het gout en zilver, *zoo gemunt als ongemunt*, uit andere gewesten ingebracht, wort gesmolten, en tot gelt geslagen en gemunt met Persiaensche letteren, behelsende den naem en waerdigheid des konings”.

werden gebruikt. VAN ZUYLEN VAN NYEVELT 1) geeft als oorzaak van den grooten uitvoer van zilvergeld op, dat de regeering niet heeft kunnen besluiten eene goede verhouding te brengen tusschen het groote en het kleine zilvergeld, waarvan het laatste in groote hoeveelheden werd ingevoerd. Die kleine munten hadden volgens hem, slechts overeenkomstig hare wezenlijke bestemming, als pasmunt moeten cirkuleeren, terwijl ze integendeel in zakken van f 300.— werden uitgegeven en als betaalmiddel werden gebruikt, waarmede men de grootste sommen kon voldoen. NETSCHER en VAN DER CHIJS merken echter daarbij op, dat in het plakkaat van 11 juli 1639, waarin voor de eerste maal over het uitvoeren van zilvergeld gesproken wordt, de aandacht wordt gevestigd op het verschil in gehalte tusschen „het waardig allooi der nederlandsche gelden en de lage of geringe evaluatie in regard op de uitheemsche munten op dezelve gesteld.”

Het waren dan ook voornamelijk de groote nederlandsche zilvermunten, die door de ingezetenen werden „weggestoken”, om deze bij aankomst van chineesche jonken met groote winst van de hand te doen. NETSCHER en VAN DER CHIJS zijn van oordeel, dat veel verwarring had kunnen worden voorkomen, indien de regeering begrepen had, „dat, gebrek, tengevolge van uitvoer, slechts verholpen kon worden door evenredigen invoer”.

Eene derde oorzaak van de verwarring in het geldwezen op Java, moet ook worden gezocht in

1) E. NETSCHER en Mr. J. A. VAN DER CHIJS, *De munten van Nederlandsch-Indië*, blz. 20, noot.

den grooten afstand tusschen de heeren principalen in Nederland en hunne vertegenwoordigers te Batavia. Men beschikte nog niet over de hulpmiddelen van heden. Er zouden nog heel wat jaren moeten voorbijgaan, voor de genomen besluiten telegrafisch konden worden overgeseind, of snelvarende stoomschepen brieven in een tijdbestek van enkele weken konden overbrengen. Daarbij kwam, dat men steeds moest wachten op het gereedkomen van de retourvloot, want het was destijds niet veilig op zee voor alleen varende schepen. Werd nu in Batavia eene nieuwe ordonnantie op muntgebied uitgegeven, dan gebeurde het meer malen, dat deze niet de goedkeuring der Heeren XVII mocht wegdragen, en eene volgende vloot het bevel tot wederintrekking der juist ingevoerde bepalingen bracht.

Niet minder had men te kampen tegen het vervalschen der munt. Wilt ge een staaltje hiervan, het *Plakkaatboek van Nederlandsch-Indië* zal het U leveren:

(Deel VII). *Valsch geld.*

- N°. 3012. Verbod tegen het maken en gebruiken van valsche munten.
- „ 3013. Bepaling nopens valsche munt.
- „ 3014. Schepenen bevoegd uitspraak te doen in valsche munt.
- „ 3015. Verbod tegen het invoeren en uitgeven van valsche schellingen.
- „ 3016. Gelijk verbod omtrent valsche dukaten.
- „ 3017. Vernieuwing van het plakkaat tegen het uitgeven van valsche munt.

- N°. 3018. Uitloving eener premie op het aangeven van valsche munters.
 „ 3019. Van valsche munters.
 „ 3020. Waarschuwing tegen zekere soorten van valsch geld.
 „ 3021. Verbod tegen het uitgeven van valsche ropijen en schellingen.
 „ 3027. Waarschuwing tegen valsche tinnen duiten.
 „ 3028—32. Waarschuwing tegen valsche dubbeltjes, zilveren ropijen, koperen stuivers, valsch geld, gouden halve ropijen.
 „ 3033. Verzwaring der straf voor namakers van koperen munt.

Ik vermoed, dat de schout uit BREDERO'S *Spaanse Brabander* nog al eens ten tooneele zou zijn verschenen, als deze toen ter tijde in Batavia had gewoond en meermalen zou hebben moeten zeggen:

*„Ick moet een valsche munter, een gelt-schroyer,
 nemen in apprehensy,
 Want sy hebben der coninghs munt niet alleen
 geslaghen, maer d'alloy vervalst,
 En wordense kregen, sij worden in olye soon,
 ten minsten onthalt,
 Of de hant afgehouwen en gewurcht, en mach
 niet minder wesen,
 Met een bortje met kopergelt an heur stack.
 Het is soo afgelesen.”*

De heeren van de Oost-Indische Compagnie ver-

zonnen waarlijk van alles, om den uitvoer van het zilvergeld te beletten; nu eens werden deze, dan weder andere geldstukken gangbaar gesteld; de koers werd beurtelings verhoogd en verlaagd; men liet eigen indisch geld slaan, waarvoor gestempelde klompen zilver 1), het zoogenaamde japansche schuitzilver, werden gebruikt; men verhoogde den stuiver 2), iets dat op zichzelf weer heel wat verwarring bracht; niets echter hielp; „de Chinezen”, zeggen NETSCHER en VAN DER CHIJS, „brachten liever geld thuis dan schepen vol lijnwaad.”

Inmiddels was in Indië de nederlandsche dukaton ten tooneele verschenen en dit muntstuk viel daar bijzonder in den smaak. Zeer tegen den zin der Heeren XVII, werd de koers er van reeds in 1676 op 90 lichte stuivers of $1\frac{1}{2}$ rijksdaalder gesteld. Zes jaren later waren ze dan ook reeds tot op 75 lichte stuivers of $1\frac{1}{4}$ rijksdaalder teruggebracht. De lage prijs van de dukatons maakte, dat de schaarschte aan groot zilvergeld voortdurend toenam, zoodat er niets anders overbleef dan opnieuw tot verhooging van den koers over te gaan, „alles om,” zooals de ordonnantie luidde, „het groot geld hier ter stede te houden”.

Die verschillende koersschommelingen der zilvermunten brachten ten laatste van zelf mede, dat men het noodig oordeelde, sommige met een bijzonder kenteeken te voorzien.

Zoo werden in 1686 alle dukatons, die de waarde

1) NETSCHER en VAN DER CHIJS, *Loc. cit.* blz. 24.

2) *Loc. cit.* blz. 36. In 1658 werd de koers der schellingen op $7\frac{1}{2}$, der dubbele stuivers op $2\frac{1}{2}$ en der stuivers op $1\frac{1}{4}$ stuivers bepaald.

van 12 schellingen of 90 lichte stuivers zouden hebben, op last der Compagnie, „genoteerd met een bizonder merk van een ruiter naar de slinkerhand rijdende”. 1) Alle niet aldus gestempelde dukatons zouden 11 schellingen of 82½ stuivers waard zijn.

Met het in omloop zijn van twee verschillende soorten van dukatons konden de Heeren XVII het heelemaal niet vinden, zoodat het gevolg was, dat de ordonnantie op het stempelen in 1692 werd ingetrokken. In den beginne schijnt het stempelen van munten in den smaak te zijn gevallen, want in 1687 ging men over tot het merken der goede zeeuwsche stuivers en wel met een klein leeuwje naast het zeeuwsche wapen. 2) Het doel van deze stempeling was echter slechts een kenteeken aan te geven, om echte van valsche stuivers te onderscheiden. De valsche, die in omloop waren, hadden het uiterlijk der dubbele stuivers, zeggende NETSCHER EN VAN DER CHIJS, zoodat men er gemakkelijk kon inloopen. Een nieuwe maatregel om het voorhanden zijn van zilvergeld in de hand te werken, was de bepaling, dat ook vreemde indische munten voortaan binnen het ressort van Batavia zouden worden toegelaten, mits deze werden gemerkt.

Bij „advertentie” van 17 juli 1693 werd den volke bekend gemaakt, dat de zilveren soeratsche ropijen met een ruitertje, naar links rijdende, zou-

1) *Loc. cit.*, blz. 39.

2) *Loc. cit.*, blz. 40. Een exemplaar van dezen gestempelde stuiver, van 1689, is in het bezit van den heer J. E. TER GOUW, te Hilversum.

den worden geklopt. Deze ropijen zouden voor 28 zware stuivers omloop mogen hebben, de niet gestempelde daarentegen slechts 24 stuivers waard zijn.

Men maakte hier dus gebruik van het teeken, reeds voor de dukatons gebezigd, waarvan, zooals ik zeide, de stempeling sedert 1692 niet meer had plaats gehad.

Ziehier de ordonnantie op de „gangbaarverklaring van met zeker merk voorziene Soeratsche ropijen”, die ik aan de welwillendheid van den onlangs overleden lands-archivaris, den heer Mr. J. A. VAN DER CHIJS heb te danken.

Notificatie nopende het Gangbaarmaken der
souratse silvere ropias tegens 28 sware
stuyvers het stuck.

„Wert by desen aan een ijgel. bekent gemaekt dat bij den gouv^r gen^l en Raden van India op den 17^{den} der verlede maant Julij om gewigtige Redenen en goede insigten beslooten en gearresteert is de souratse silveren R^o-as gangbaar te maken tot agt en twintig sware stuijv^s ider en de ten dien prijse uijt hare cassa uijt te geven onder expresse conditie dat deselve niet alleen daarvoer binnen dese stat Batavia en 't resort als verdre gebied van de Comp. gangbaar sullen zijn en uijtgegeven kunnen werden, maar dat ook d'E comp desselfste Ropias voor de bovenstaande valeur Resp: ten allen tijden bereyt blijft weder aan te nemen ende te ontfangen, waãomtrent om alle sinistre practijquen of andere verkeerde machinatien voor te

komen met eene goetgevonden is de voorz. silvere Rop^s met het merck van een kleen Ruytertje na des linckerhant rijdende ten presentie van twee gecommittⁿ als een uijt den agtb. staat van Justitie en een teweten een borger uijt het Eerw. Collegie van schepenen te laten noteren en inslaen, sullende dienvolgens een ijder verdagt moeten sijn geene silvere Rop^s voor de gem. valuatie aan te nemen dan alleenl. soodanige die in voegen voorz: gemerckt sijn, alsoo gene andere buijten dien tot de voorz. waerde gestelt sijn en daarom ook door d'E. Comp. niet hoger aangenomen sullen werden dan alleen tot vier schellingen off 24 zware stvs. ider waar van dan een ijgel. bij desen gepreadverteert wert (onderstont) Batavia in 't Casteel den 17^{den} Aug^s 1693 en daaronder ter ordonn: van haar Ed^s den gouv^r gen^l en de Raden van India (was getekent) PAULUS DE ROO, Secretaris".

Hoe fraai en praktisch de ordonnantie van 1693 ook luidde, aan het voorgestelde doel heeft ze niet beantwoord; het gebrek aan kontanten was er niet op verbeterd. En nu zien we het zonderlinge feit gebeuren, dat eene andere ordonnantie in 1699 komt aanzeggen, dat voortaan de ongestempelde soeratsche ropijen 30 zware stuivers zullen gelden en de gestempelde op den in 1693 gestelden prijs van 28 stuivers zullen blijven. Geen wonder, dat de weinige gestempelde exemplaren, die nog in omloop waren, spoedig daarop van 's werelds tooneel verdwenen en dat al deze tegenstrijdige bepalingen bij het publiek groote verwarring teweeg brachten.

Wij laten hieronder ook de ordonnantie van 1699 volgen:

„Wert bij desen aan een igelijk genotificeert ende bekend gemaakt, dat bij den gouverneur generaal en de raden van India op den 6 deser maand maart 1699 om gewigtige redenen ende goede insigten bysonderlijk tot gemak ende gerieff van 't gemeen besloten en gearresteerd is de souratse silvere ropias die met het bijzonder merk van d'E. Comp., zijnde een kleijn ruijtertje na de slinkerhand rijdende, niet en zyn ingeslagen gangbaar te maaken en uijt hare cassa uijt te geven tegens dertig sware stuyvers ider, onder dese expresse conditie dat deselve daar voor van heden aff ofte na de publicatie deses binnen de stad Batavia en het ressort van dien, mitsgaders het verder gebied van d'E. Comp: alhier, op 't eijland Java gangbaar zullen zijn en uijt gegeven kunnen werden, maar dat ook d'E. Comp. desselve Ropias voor de bovenstaande valeur ten allen tijde in betalinge in haar cassa ontfangen zal, werdende de souratse ropias die met voorschreve stempel door d'E. Compagnie zyn ingeslagen, gelaten ten prijze van agt en twintig swaare stuyvers daar op desselve by onze resolutie van den 17^{den} Julij 1693 zijn gesteld.

Batavia in 't Casteel, den 11 maart A°. 1699, onderstond ter ordonnantie van haar Ed^c. den gouverneur-generaal en de raden van India, was getekent C. VAN SWOLL, secretaris.

Zijn de gestempelde dukatons zeldzaam, 1) ook de soeratsche ropijen komen thans weinig meer voor. Noch het Koninklijk Kabinet, noch de verzameling van het Bataviaasch Genootschap te Batavia — (te oordeelen tenminste naar den katalogus dezer kollektie —) zijn in het bezit van een exemplaar. Daarentegen komt een gestempelde soeratsche ropij voor in de verzameling van het Zeeuwsch Genootschap, terwijl ook het British Museum 2) te Londen er een bezit.

Zie hier de afbeelding van het exemplaar van het Zeeuwsch Genootschap 3).

In den katalogus van het British Museum komt het daar aanwezige exemplaar op pl. XX, onder n°. 796 voor. De afbeelding van den klop is echter zeer onduidelijk aangegeven, terwijl de tekst geene opheldering geeft van het ingestempelde ruitertje.

Beide munten zijn van den groot mogul, schach AURANGZIB' ALAMGIR MUHAYYI en werden in 1105 H. (1695), te Soerat in het 37ste jaar zijner regeering, gemunt.

1) Een halve dukaton van PHILIPS IV, voor Brabant van 1638, voorkomende in den katalogus der veiling STEPHANIK, (DE WITTE, n°. 1023), onder n°. 6442, is met het ruiterstempeltje geklopt.

2) *Cat. of Indian Coins in the British Museum.* The mogul Emperors. London, 1892.

3) De klop staat hier het onderstboven.

„The weight of the moghul coinage”, lezen we in den *Catalogue of Indian coins*, „is stricktly exact and uniform”.

AKBAR'S 1) zilver ropij woog 180 grs. Een volgende keizer probeerde de zilveren ropij op een gewicht van 212 tot 220 grs. (13.73 tot 14.25 gram) te slaan, doch keerde weer tot het oude systeem van 180 grs. (11.66 gram) terug.

DAPPER spreekt met waardeering van de soeratsche ropijen. 2) „De ropias, anders rukie, rupias en ropias chagamy”, zegt hij „doen het stuk vier en twintig stuivers Hollands, zijn van goede stoffe, en gaen door gansch Zuratte. De mamodys, eene andere zilveren munt, in waerde tien stuivers en een halve, worden in Zuratte van quaet zilver geslagen en zijn alleen gangbaar in enkele steden”.

Zooals wij gezien hebben, deed de geklopte soeratsche ropij in 1693 te Batavia 28 zware of 35 lichte stuivers, de ongeklopte 24 zware of 30 lichte stuivers. Daar deze koers te laag was, 3) zoo dat er in 1699 geen enkel stuk meer was te zien, werden in dat jaar de ongestempelde tot 30 zware stuivers verhoogd. AURANGZIB, 4) wiens ropijen te Batavia

---

1) Met schach AKBAR, 1556—1605, begint de vaste regeering van Hindoestan.

2) „Het gewichte in Zuratte is eenerlei, en word Mao genoemd, dat is, hant, en daarmede allerhande weegbare waren, als boter, vleesch, suiker, indigo, hout, zout en diergelijke gewogen.

Ieder mao weegt veertig çeer, dat's dertig pont en een halve Hollants, en een çeer achtien peysen (een peys is koper gelt, gelijk hier te lande een oortje) en maekt drie vierendeel pont troy's gewicht”. DAPPER, blz. 185.

3) NETSCHER en VAN DER CHYJS, blz. 40

4) De volgende bijzonderheden zijn ontleend aan den *Catalogue of Indian coins*.

zijn gestempeld, was een zoon van schach JAHAN; hij beklom in 1069 H. (1659) op 40-jarigen leeftijd den troon met den titel van MUHAYYI-AD-DIN AURANGZIB ALAMGIR, (Bewaarder des Geloofs, Sieraad van den troon, Woordhouder) 1). ALAMGIR's moeder was eene zeer vrome mahomedaansche, aan wie ALAMGIR zijn dwepend godsdienstig karakter zeker voor een deel zal hebben te danken. Hij volgde in alles den Profeet na, zelfs in het uitoefenen van een bedrijf, waarvoor hij het borduren van hoofdoeken had gekozen. Vol ijver en nederig zijnde, was hij tevens een achterdochtig en onrechtvaardig vorst, die den mahomedaanschen godsdienst zeer boven den hindoeschen voortrok, zoodat hij er geen bezwaar in zag, aanhangers der laatste leer, die hem in den weg zaten, door zijne oorlogsolifanten te laten vertrappen. Vreemd mag het daarom heeten, dat hij twee hindoesche prinsessen huwde. ALAMGIR stierf in 1707, bijna 90 jaar oud.

In veertig verschillende plaatsen heeft hij munt laten slaan, o. a. te Surát in Guraját.

Wij meenden den lezers van dit tijdschrift geen ondienst te doen, door eene afbeelding met beschrijving te geven van den soeratschen ropij, met het ruitertje gestempeld.

Middelburg, Januari 1905.

M. DE MAN.

---

1) Preserver of the Faith, Throne adorer, Word-grasper (*Cat. Ind. coins*).